

Μέρος Β'

Αντικείμενο της επιστήμης της Νεοελληνικής Φιλολογίας

[Μάθημα 3ο]

2. Με τι οικοδομείται

*Ιδέες

Παραδείγματα

[Δ. Σολωμός, 1833-1844]

«Πάρε και συγκεκριμενοποίησε δυνατά Μια πνευματική δύναμη και χώρισέ την σε ένα δεδομένον αριθμό χαρακτήρων ανδρών και γυναικών, στους οποίους θα αντιστοιχούν [οι λεπτομέρειες] της εκτέλεσης. Σκέψου εντατικά αυτό να γίνει ρομαντικά ή κλασικά αν είναι δυνατόν, ή με τρόπο μικτό, γνήσιο. Ο Όμηρος ανώτατο δείγμα του δεύτερου είδους, ο Σαίξπηρ του πρώτου· του τρίτου δεν ξέρω»¹.

[Εμμ. Ροΐδης, 1866]

Ἄγγλος τις συγγραφεύς, ὁ Swift νομίζω, διηγεῖται ὅτι οἱ κάτοικοι, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνος τόπου, εἶναι τοσοῦτω ἀπαθεῖς καὶ ἀπρόσεκτοι, ὥστε ὁσάκις ἀποτείνεται τις πρὸς αὐτούς, πρέπει νὰ κτυπᾷ ἐκ διαλειμμάτων τὴν κεφαλὴν των διὰ ξηρᾶς κολοκύνθης, ἵνα μὴ ἀποκοιμῶνται, ἐνῶ ὁμιλεῖ. Τοιοῦτόν τι ἀνθυπνωτικὸν φάρμακον ἐσκέφθην καὶ γὰρ νὰ μεταχειρισθῶ κατὰ τῆς ἀπαθείας τοῦ Ἑλληνος ἀναγνώστου· ἐν ἐλλείψει δὲ κολοκύνθης ἐπροσπάθησα νὰ ἐξορκίσω τὰ χασμήματα καταφεύγων ἀνά πᾶσαν σελίδα εἰς ἀπροσδοκίτους παρεκβάσεις, ἰδιοτρόπους παρομοιώσεις ἢ ἀλλοκότους λέξεων συγκρούσεις· περιβάλλον ἑκάστην ἰδέαν δι' εἰκόνας, οὕτως εἶπεῖν, ψηλαφητῆς, καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ σοβαρώτερα τῆς θεολογίας ζητήματα

στολίζων διὰ κροσσίων, θυσσάνων καὶ κωδωνίσκων ὡς ποδιὰν Ἰσπανῆς χορευτρίας.

2

¹ Διονυσίου Σολωμοῦ *Αυτόγραφα Έργα*, τ.Β': *Τυπογραφική μεταγραφή*, (επιμ.: Λ. Πολίτης), Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1964, 425Α 22-30. Η μετάφραση από το ιταλικό πρωτότυπο: Διον. Σολωμοῦ *Στοχασμοί*, (επιμ. ιταλ. κειμ.: Μ. Perì· προλεγ.-μετφρ.: Στυλ. Αλεξίου· φιλοσοφ. σχολ.: Κώστ. Ανδρουλιδάκης), Αθήνα, Στιγμή, 1999, 31.

² Εμμ. Ροΐδης, *Η Πάπσσα Ιωάννα. Μεσαιωνική μελέτη* (1866): Εμμ. Ροΐδη, *Άπαντα*, τ.Α': 1860-1867, (επιμ.: Α. Αγγέλου), Αθήνα, Ερμής, 1978, 71-72.

[Ανδρ. Εμπειρίκος, 1935]

παραδείγματα τῶν μεγάλων ἢ μικρῶν ποιητῶν, ἀντὶ νὰ περιγράψῃ ἓνα ὄνειρο ὅπως θὰ ἔκανε ὁποιοσδήποτε ἄλλος, τὸ ζεῖ ἀπὸ τῆ στιγμῆ πὸν περιέλθει σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς ἀφαίρεσης πὸν διακαιοῦμαστε σήμερα νὰ ὀνομάσουμε σουρρεαλιστική. Δηλαδή παραδέχεται πὸς εἶναι φορέας καὶ σκιηὴ συνάμα τοῦ ποιήματος ὅπως καὶ τοῦ ὄνειρου, καὶ γράφοντας ἢ λέγοντας χωρὶς νὰ γράφῃ τὸ ποίημά του, δὲν μᾶς περιγράφει τίποτε, μὰ μᾶς τὸ παρουσιάζει ὅπως ὑπάρχει μέσα στὸ γίγνεσθαί του, ὅπως συμβαίνει ὅταν ὀνειρευόμαστε, ἐνῶ ὁ μὴ σουρρεαλιστῆς ποιητῆς γράφοντας ἓνα ποίημα κάνει τὸ πολὺ-πολὺ ὅ,τι κάνουμε ἐμεῖς ὅταν ξυπνήσουμε καὶ θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε σὲ ἄλλους αὐτὸ πὸν εἶδαμε στὸν ὕπνο μας. Καὶ τοῦτο πάλι μὲ πολλὰς νοθεῖες ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως τῆς λογικῆς καὶ τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ ψυχισμοῦ μας πὸν ὀνομάζουμε στὴν ψυχοανάλυση Ὑπερεγώ, μὲ μέσα πάντα τεχνητὰ καὶ ὄχι διὰ τῆς γνησίας λειτουργίας τοῦ πνεύματος. Βλέπετε λοιπὸν τί τεράστια διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ μὴ σουρρεαλιστικῆς καὶ σουρρεαλιστικῆς ποίησης. Τὸ Σουρρεαλιστικὸ ποίημα ὅπως ὁποιαδήποτε ἄλλη κα-

θαυτὸ σουρρεαλιστικὴ ἐνέργεια εἶναι κατὰ βάθος τὸ ἀντίστοιχο μέσα στὴν ξυπνητὴ ζωὴ μας τοῦ περιεχομένου τῶν ὀνείρων, καὶ ἡ σουρρεαλιστικὴ μανιέρα δὲν εἶναι μανιέρα μὲ τὴν ἔννοια τῆς τεχνολογίας μὰ μέσον ἀμέσου ἐξωτερικεύσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ μας γίγνεσθαί, μέσον πὸν ἀντιστοιχεῖ, τί λέγω, πὸν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ μηχανισμός, ἡ ἴδια ἡ λειτουργία τοῦ ὄνειρου. Ἀπὸ τὴν στιγμῆ πὸν θὰ περιπέσῃ σὲ ἀφαίρεση ἀπὸ τὴν λογικὴ καὶ ἀπὸ τὸν συνειδητὸ κόσμον, ὁ σουρρεαλιστῆς εἶναι ἀνεύθυνος μὲ ὅλη τὴν σημασία τῆς λέξεως γιὰ τὸ ποίημά του, ὅπως εἴμαστε ὅλοι μας ἀνεύθυνοι ἀπὸ συνειδητῆς ἀπόψεως γιὰ τὰ ὄνειρά μας, ὅπως ἦταν ἀνεύθυνες κατὰ πάσα πιθανότητα καὶ οἱ Πυθίαιες τοῦ Δελφικοῦ μαντείου, ὅταν προήρχοντο σὲ ἐκστατικὴ κατάσταση καὶ λέγαν τ' ἀσυνάρτητα ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως λόγια πὸν ὀνομάζουμε χρησμούς οἱ ὁποῖοι ἂν ἦταν ἀληθινὴ ἢ κατάστασις τῶν γυναικῶν θὰ ἔμοιαζαν ἴσως καταπληχτικὰ μὲ τὰ σημερινὰ σουρρεαλιστικὰ ποίηματα ἢ κείμενα. Μὲ ἄλλα λόγια στὸ σουρρεαλιστικὸ ποίημα δὲν ὑπάρχει τίποτε φτιαστό, καμιά κατασκευὴ ἔντεχνη ἢ ἄτεχνη. Κάθε ποίημα ἀποτελεῖ μιὰν ἀπο-

κάλυψη πραγμάτων πὸν ὑπάρχουν καὶ συμβαίνουν ἄθελά μας, ἀποτελεῖ τὸ πνευματικὸ γίγνεσθαί μας στὴ στιγμῆ πὸν γράφουμε. Κάθε ποίημα εἶναι σὰν ἰδεατὸ τρέξιμο ἀπὸ ρουμπινέττο, τοῦ ἀσυνειδήτου συνειρμοῦ πὸν ὑπάρχει σὲ πάσα στιγμή ὅπως τὸ νερὸ μέσα στοὺς σωλῆνες τῶν ὕδραγωγείων. Θὰ τρέχῃ δὲ ὡς τὴ στιγμῆ πὸν κλείσουμε τὸ ρουμπινέττο, δηλαδή ὡς τὴ στιγμῆ πὸν θὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν σουρρεαλιστικὴ ἀφαίρεση καὶ ἐπιστρέψουμε στὴ συνειδητὴ μας κατάσταση.

3

³ Ανδρ. Εμπειρίκος, *Περὶ σουρρεαλισμοῦ. Ἡ διάλεξή του 1935*, (εισαγ.-επιμ.: Γιώργ. Γιατρομανωλάκης), Αθήνα, Ἄγρα, 1998, 72-74